

Asia: VN/1088/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus)

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö

Tampereen kaupunki kannattaa pääosin lakiesityksissä esitettyjä muutosehdotuksia. Tilanteessa, jossa julkinen rahoitus on merkittävästi pienenevässä, julkisen rahoituksen kohdentaminen ensisijaisesti Suomessa pysyvästi asuvien kouluttamiseen, on perusteltua.

Lakiesityksen täsmennykset siitä, että kuntien ja kuntayhtymien ei tarvitsisi yhtiöittää toimintaansa tilauskoulutusta järjestäessään, on kannatettava ja selkeyttää moninaisia tulkintoja asiasta.

Tilauskoulutuksen osalta tilaajaan kohdistuvien rajoitteiden asettaminen ei ole näkemyksemme mukaan välttämätöntä. Sen sijaan koulutuksen järjestäjän tulisi tarkkaan arvioida tilaajan tilausintressi ja sopimuksin varmistaa opiskelijan oikeusturva ja kouluttautumisen edellytykset.

Tutkintoon johtavan tilauskoulutuksen laajentaminen siten, että koulutettavina voivat olla myös EU/ETA-alueen kansalaiset, on kannatettava. Uudistus tarjoaa myös työnantajille laajemmat mahdollisuudet hyödyntää tilauskoulutusta työntekijöidensä kouluttamisessa ja osaamisen kehittämisessä.

Lakiesityksen mukaan EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille säädettäisiin lukuvuosimaksut lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Lukuvuosimaksullisten opiskelijoiden osalta koulutuksen järjestäjä ei voi saada valtionosuusrahoitusta. Ehdotettu muutos selkeyttäisi toimintaa ja on lähtökohdiltaan samansisältöinen kuin yliopistoja ja korkeakouluja

säätävä lainsäädäntö sillä poikkeuksella, että ammatilliseen ja lukiokoulutukseen hakeutuille ei säädettäisi hakeutumismaksusta. Kannatamme myös toisen asteen koulutukseen hakeutumismaksun käyttöönottoa EU/ETA-alueen ulkopuolisista maista hakeutuille opiskelijoille.

Ennen lukuvuosimaksujen esityksen mukaista käyttöönottoa tulee varmistaa, että koulutuksen järjestäjällä on tiedonsaantioikeus ja katseluyhteys hakijan, opiskelijan ja hänen perheenkokoajansa oleskelulupatietoihin. Lakiesityksen mukainen joustava tiedonvaihto-oikeus koulutuksen järjestäjän ja Maahanmuuttoviraston välillä on ehdoton edellytys säädösten mukaisen toiminnan toteuttamiselle.

Oppivelvollisuuden määrittely esityksen mukaan tulisi olemaan koulutuksen järjestäjälle monimutkaista ja edellyttäisi kansalaisuustietojen, oleskelulupatietojen sekä lukuvuosimaksujen maksutietojen keräämistä ja tarkastelua opiskelijatasoisesti. Oppivelvollisuuden määrittelyn tulisi perustua oppivelvollisuuslakiin ja olla niin yksiselitteinen, että myös huoltajilla olisi mahdollisuus itse selvittää lapsen oppivelvollisuus oppivelvollisuuden suorittamisen valvontavastuun näkökulmasta.

Lukuvuosimaksujen määrittely ja käyttöönotto kokonaisuudessaan tulee vaatimaan merkittävästi lisätyötä koulutuksen järjestäjille.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

33§

Pykälään tehty muutosehdotus ”järjestämisluvan mukainen tutkintokoulutus” täsmentää tilauskoulutuksen kohdistumista niihin tutkintoihin, jotka opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntämässään järjestämisluvassa koulutuksen järjestäjälle määritellyt.

Tilauskoulutuksen laajentaminen EU/ETA-alueen kansalaisiin on kannatettava muutos. Tämän myötä tilauskoulutusta voidaan EU/ETA-alueen sisällä hyödyntää myös esim. yritysten henkilöstökoulutuksen järjestämisessä, mikäli työnantaja tilaajana haluaa vahvistaa työntekijöidensä osaamista.

Pykälään ehdotetaan täydennystä, että koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa. Emme kannata tilauskoulutuksen osalta tilaajaan kohdistuvia rajoitteita. Sen sijaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava tilaajan tilausintressiä ja roolia ja sopimuksin varmistettava, että opiskelijan oikeusturva ja kouluttautumisen edellytykset ovat riittävät ja asialliset.

Kuntien ja kuntayhtymien roolista tilauskoulutuksen järjestäjänä on ollut ristiriitaisia tulkintoja ja on hyvä, että lakiin lisätään säädökset, jotka selkiyttävät tilannetta. Lakimuutoksen myötä kunnallisilla toimijoilla ei ole yhtiöittämisvelvoitetta ammatillisen koulutuksen tilauskoulutuksen toteuttamiseksi. Toisaalta opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämään järjestämislupaan perustuvaa ammatillista koulutusta ei voi järjestää mikään muu kuin järjestämisluvan omaava taho.

36§

Muutosesityksen mukaan pykälässä täsmennetään koulutuksen tilaajan oikeutta periä tilauskoulutukseen osallistuvilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja.

Esityksen mukaan tilaaja ei voisi periä kuitenkaan maksua EU/ETA-valtioiden kansalaisilta, eikä tietyiltä muiltakaan momentissa mainituilta tahoilta, millä varmistettaisiin tilauskoulutuksen maksuttomuus EU/ETA-alueen kansalaisten osalta. Tämä olisi yhteneväinen sääntely pykälän 105a §:n kanssa koskien ns. kolmansien maiden kansalaisten lukuvuosimaksuvelvollisuutta opiskelutarkoituksessa Suomeen tulevien henkilöiden osalta.

Tilaajan vastuulla olisi varmistaa, että se perisi maksuja vain niiltä, joilta maksuja lain mukaan saa periä. Koulutuksen järjestäjän ja tilaajan väliseen sopimukseen voisi sisällyttää sanktioita, jos tilaaja ei noudattaisi tältä osin lain määräyksiä.

72§, 100 §, 102 § ja 104 §

Esityksen mukaiset muutokset koskien koulutuskorvauksia (72 §), oikeutta maksuttomaan ruokailuun (100 §), opintososiaalisia etuja oppisopimuskoulutuksessa (102 §) ja oikeutta asuntolapaikkaan (104 §) yhtenäistävät lukuvuosimaksulliseen koulutukseen osallistuvien (tilauskoulutus ja lukuvuosimaksut) opiskelijoiden oikeuksia. Muutokset selkiyttävät kokonaisuutta myös opiskelijan näkökulmasta.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Lakiesityksen muutosehdotukset lukiokoulutuksen osalta vastaavat pääosin ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin tehtävien muutosten sisältöjä ja näin yhtenäistävät periaatteita koko toisen asteen koulutuksen osalta. Lukiokoulutuksen osalta ei erityistä lausuttavaa.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

105a §

Lakiesityksen mukaisten lukuvuosimaksujen käyttöönotto ammatillisessa koulutuksessa kaikille muille EU-/ETA-alueen ulkopuolisille kansalaisille kuin Suomessa pysyvästi oleskeleville on oikean suuntainen linjaus. Lukuvuosimaksuvelvollisuuteen on kuitenkin ehdotettu lukuisia poikkeuksia ja velvollisuuden selvittäminen lisää koulutuksen järjestäjän työmäärää merkittävästi.

Lukuvuosimaksuvelvollisuuden toteuttaminen edellyttää selkeitä ja ymmärrettäviä pelisääntöjä sekä käytännössä varmistettuja yhteistyöprosesseja ja sujuvaa tiedonsaantia ja -vaihtoa oleskeluluvista koulutuksen järjestäjän ja Maahanmuuttoviraston välillä. Pidämme tärkeänä, että ennen esitettyjen säädösten voimaantuloa on varmistettu, että koulutuksen järjestäjällä on tiedonsaantioikeus ja katseluyhteys hakijan, opiskelijan ja hänen perheenkokoajansa oleskelulupatietoihin ja että tiedonsaanti pystytään toteuttamaan tehokkaasti ja ilman viiveitä.

Lakiesityksen mukaan koulutuksen järjestäjän olisi perittävä vähintään koulutuksen järjestämisestä keskimäärin aiheutuvat kustannukset kattava lukuvuosimaksu koulutukseen hyväksytyiltä EU/ETA-alueen ulkopuoliselta opiskelijalta. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjältä osaamista ja tarkoituksenmukaista harkintaa lukuvuosimaksujen määrittelemiseksi.

Esitetyt muutokset lisäävät merkittävästi koulutuksen järjestäjien tehtäviä hakijoiden hakemusten käsittelyssä sekä selvitetessä keneltä valituksi tulleista opiskelijoista tulee periä lukuvuosimaksu ja ketkä opiskelijoista ovat oppivelvollisia ja siten maksuttomuuteen oikeutettuja. Useissa tapauksissa myös oppivelvollisuuden selvittäminen jäisi koulutuksen järjestäjän tehtäväksi.

Perusteluissa todetaan (s.21 ja s. 30), että lukukausimaksujen piirissä olevien opiskelijaksi ottaminen olisi koulutuksen järjestäjälle vapaaehtoista. Kuitenkin OPH:n linjaukset ovat nykyisellään edellyttäneet, että kaikki hakijoita kohdellaan yhdenvertaisesti. Valmistelussa tulee täsmentää, voiko koulutuksen järjestäjä jättää valitsematta hakijan opiskelijaksi sillä perusteella, että opiskelijan tulee suorittaa lukuvuosimaksu.

Lukuvuosimaksun suorittaminen olisi edellytys opetukseen osallistumiselle. Koulutuksen järjestäjän tehtävä olisi seurata, onko opiskelija suorittanut lukuvuosimaksunsa. Jos henkilö ei suorittaisi lukuvuosimaksua, hän ei olisi oikeutettu osallistumaan opetukseen ja muuhun koulutukseen. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjältä luotettavan ja ajantasaisen lukuvuosimaksuseurannan rakentamista jatkossa.

Ehdotettu muutos on lähtökohdiltaan samansisältöinen kuin yliopistoja ja korkeakouluja säätelevä lainsäädäntö sillä poikkeuksella, että ammatilliseen hakeutuville ei säädetä hakeutumismaksusta. Näkemyksemme on, että hakeutumismaksu tulisi ottaa käyttöön EU/ETA-alueen ulkopuolisista maista ammatilliseen hakeutuville opiskelijoille.

Lakiesityksen perusteluissa EU/ETA-alueen ulkopuolelta opiskelemaan tulevien opiskelijoiden siirtyminen valtionosuusrahoituksen ulkopuolelle hillitsisi näistä opiskelijoista aiheutuva

opiskelijamäärien lisääntymistä. Korkeakouluissa myös hakemusmaksun käyttöönotto on hillinnyt ko. hakeutujien määrä. Vastaavasti mikäli toisella asteella ei otettaisi käyttöön lukuvuosimaksuja, on ennakoitavissa, että hakeutujaruuhka siirtyy korkeakouluista toiselle asteelle. Tämä aiheuttaa koulutuksen järjestäjille turhaa ylimääräistä työtä ja samalla hidastaa asianmukaisten hakeutumisosessien läpimenoa.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Kannatamme lakiesityksen mukaisia lukuvuosimaksuja myös lukiokoulutukseen EU/ETA-alueen ulkopuolisille opiskelijoille. Ehdotettu muutos on lähtökohdiltaan samansisältöinen kuin yliopistoja ja korkeakouluja säätelevä lainsäädäntö sillä poikkeuksella, että toiselle asteelle hakeutuville ei säädetä hakeutumismaksusta. Kannatamme myös pienen hakeutumismaksun käyttöönottoa hakuvaiheessa.

Lausuntonne koskien rahoituslain muutoksia

Näkemyksemme on, että ammatillisen koulutuksen osalta kustannuksia korvaava lukuvuosimaksu lieventäisi taloudellista riskiä, jonka aiheuttaa julkisten varojen käyttäminen sellaisten henkilöihin koulutukseen, joiden maahan jääminen ja työllistyminen on epävarmaa.

Mikäli esitys lukuvuosimaksuista toteutuu, rahoituslain muutokset ovat perusteltuja ja välttämättömiä. Suoritteita ei oteta huomioon rahoituksessa, jos opiskelija on lukuvuosimaksuvelvollinen opiskelija, tai koulutus on muutoin kuin laskennallisella perusrahoituksella tai harkinnanvaraisella rahoituksella rahoitettu.

Lukiokoulutuksen osalta rahoituslainmuutoksiin ei erityisiä huomioita.

Kokonaisuudessaan lukuvuosimaksujen käyttöönotto toisella asteella tarkoittaisi sitä, että kaikkien tarjolla olevien koulutusmahdollisuuksien lukuvuosimaksut tulisi päättää etukäteen ja tämä tieto pitäisi olla hakijoilla käytettävissään.

Lausuntonne koskien oppivelvollisuuslakiin ehdotettavaa muutosta

Oppivelvollisuuden määrittelyn tulee perustua oppivelvollisuuslakiin ja olla niin yksiselitteinen, että huoltajilla on mahdollisuus itse selvittää, onko lapsi oppivelvollinen vai ei, koska huoltajalla on oppivelvollisuuden suorittamisen valvontavastuu. Lakiesityksen perusteella oppivelvollisuuden ja koulutuksen maksuttomuuden määräytyminen vaatii vielä täsmentämistä. Oppivelvollisuuden selvittäminen siirtyisi monissa tapauksissa koulutuksen järjestäjän tehtäväksi, jonka tulisi selvittää peritäänkö opiskelijalta lukuvuosimaksua vai onko hän oppivelvollinen ja siten oikeutettu koulutuksen maksuttomuuteen.

Lakiesityksen vaikutusten arvioinnissa s. 30 todetaan, että ”Mikäli opiskelijan perheenkokoaja ei halua, että hänen oleskelulupahistoriaansa tarkastellaan, opiskelija voi olla hakematta vapautusta lukuvuosimaksusta.” Perustelut eivät ole ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta esitetyn 105 a §:n ja lukiolain muuttamisesta 34 § mukaisia, koska säädöksessä ei säädettäisi

lukuvuosimaksusta vapautuksen hakemisesta. Lisäksi todetaan, että ”sen sijaan esitys ei koskisi niitä alaikäisiä, oppivelvollisia henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen esimerkiksi perhesiteen perusteella riippumatta siitä, mikä perheenkokoajan oleskeluluvan peruste on.” Samoin s. 45 todetaan, että ”Käytännössä säännös tarkoittaisi aikuisia opiskelijoita, sillä oppivelvollisuusikäiset eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia saatuaan Suomesta kotikunnan. Ainoastaan ne oppivelvollisuusikäiset henkilöt, jotka tulevat Suomeen opiskelutarkoituksessa, olisivat lukuvuosimaksuvelvollisia.”

Oppivelvollisuuslain soveltamisen osalta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta esitetyn 105a § sekä lukiolain muuttamisesta esitetyn 34a § säädökset ovat epäselviä: 1 momentissa säädetään ketkä eivät ole lukuvuosimaksuvelvollisia, ja heistä alle 18-vuotiaat olisivat siten oppivelvollisia oppivelvollisuuslakiin esitettävän muutoksen perusteella. Kuitenkin em. säädösten 2 momentissa säädetään missä tapauksessa 1 momentin 4 kohdan mukaiset opiskelijat olisivatkin lukuvuosimaksuvelvollisia ja siten heistä alle 18-vuotiaat eivät olisikaan oppivelvollisia. Perusteluissa on jätetty käsittelemättä 105a § ja 34 a § 2 momentin vaikutus oppivelvollisuuslakiin ja jää epäselväksi, onko ollut tarkoitus, että 2 momenttia ei sovellettaisi oppivelvollisuuslain 2 §:ään.

Näkemyksemme on, että nykyisin voimassa olevaan oppivelvollisuuslakiin on tärkeää tehdä muutoksia ja täsmennyksiä erityisesti maksuttomuuden pidentämisen hakemisen ja myöntämisen osalta.

Tutkintoon valmistavan koulutuksen (TUVA) opiskelijoiden osalta oppivelvollisuuden määrittäminen tapahtuisi eri tavoin, koska heidän osaltaan ei sovellettaisi 105a § tai 34 a § säädöksiä.

Lausuntonne koskien tiedonvaihto-oikeuksia

Opiskelijan koulutuksen maksuttomuuden tai lukuvuosimaksullisuuden määrittely tulee olemaan koulutuksen järjestäjille uusi, vaativa ja asiantuntemusta edellyttävä tehtävä. Käytännön tilanteiden ratkaiseminen edellyttää sekä lakiesityksessä esitetyn oppivelvollisuuden piiriin lukeutuvien opiskelijoiden täsmällisempää määrittelyä että opiskelijan tai hänen perheenkokoajansa oleskelulupahistorian selvittämistä maksuttomuuden tai lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimiseksi. Esimerkiksi tilanteet, joissa opiskelijan oleskeluluvan peruste on muuttunut Suomessa oleskelun aikana, mutta alkuperäinen lupa on ollut opiskeluperusteinen – joko opiskelijalla itsellään tai hänen perheenkokoajallaan – voivat muodostua koulutuksen järjestäjälle erityisen haastaviksi ja edellyttävät ajantasaista tiedonvaihtoa Maahanmuuttoviraston kanssa.

Pidämme erittäin tärkeänä ehdotettuja tiedonsaantioikeuksia ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestäjien sekä Maahanmuuttoviraston välillä. Mikäli esitys lukuvuosimaksujen käyttöönotosta etenee, koulutuksen järjestäjän oikeus saada tarvittavat tiedot viivytyksettä Maahanmuuttovirastolta on välttämätön edellytys säädösten asianmukaiselle noudattamiselle. Toiminnan sujuvuuden varmistamiseksi on tarpeen kehittää yhteistyöprosesseja sekä tietojärjestelmiä ja automatiikkaa Maahanmuuttoviraston ja koulutuksen järjestäjien välillä.

Anttila Miia

Tampereen kaupunki - Apulaispormestari Jaakko Mustakallio